

TAIKA-hankkeen toiminta Pukkilassa 2008–2011

Raportin kokosi Anu-Liisa Rönkä pilottiin osallistuneiden työntekijöiden ja työpajaohjaajien palautteen perusteella. Kursivoidut sitaatit ovat katkelmia palautteesta.

1. Pilotin toiminta

Pukkilan Hyvinvointikeskus Onnissa¹ järjestettiin TAIKA-hankkeen ensimmäinen ideointitilaisuus marraskuussa 2008. Tilaisuuteen kutsuttiin Onnin työntekijöitä, kunnan henkilökuntaa ja pukkilalaisia kulttuurialan toimijoita. Ensimmäisen ideariihen pohjalta hanke esittäytyi kaikille asiasta kiinnostuneille 30.1.2009 Hyvinvointikeskus Onnissa. Esittäytymistilaisuudessa professori Antti Karisto luennoi aiheesta ”Kulttuuri kannattaa”.

Kevään 2009 aikana perustettiin TAIKA-rukkasryhmä, johon kutsuttiin edustajia Onnin henkilökunnan, asiakkaiden, kunnan ja yrittäjien keskuudesta. Rukkasryhmä synnytti suuntaviivat hankkeen käytännön toiminnalle Pukkilassa. Ensimmäiseksi päätettiin tutustua elämäkerralliseen, luovaan muistelutyöhön.

Vuoden 2009 aikana järjestettiin kouluttaja FT Leonie Hohenthal-Antinin johdolla kaksi koulutuspäivää draamaharjoittein keväällä ja kaksi Muistorasia-työpajaa syksyllä Onni-yhteisön jäsenille. Onni-yhteisöön katsottiin kuuluvaksi kaikki Hyvinvointikeskus Onnissa työskentelevät (kunnan, kuntayhtymän ja seurakunnan henkilökunta) sekä vapaaehtoistyöntekijät.

Vuoden 2010 kevätkaudella TAIKA-hankkeen toiminta jatkui kirjoittajatyöpajan muodossa. Heli Jordberg-Ahola ohjasi Tarinatupaa Onni-yhteisön jäsenille. Tarinatupa kokoontui 5.2.–21.5.2010 joka toinen perjantai klo 14.00–16.00.

Hanke toteutti kevättalvella 2010 työhyvinvointikyselyn Pukkilan kunnan henkilökunnan keskuudessa. Kyselyn yhteydessä tiedusteltiin henkilökunnan kiinnostusta tutustua taidelähtöisiin menetelmiin. Kyselyn tulokset esiteltiin kunnanhallitukselle keväällä 2010. Kyselyn perusteella kunnan henkilökunnalle järjestettiin musiikkiaiheinen työhyvinvointipäivä (4.11.2010), jonka ohjaajana toimi laulaja, laulopedagogi Kaarina Ollila Porvoonseudun musiikkiopistosta.

Ollila ohjasi myös Hyvinvointikeskus Onnissa syksyllä 2010 käynnistynyttä musiikkityöpajaa, joka sisälsi hengitysharjoituksia, rentoutusharjoituksia ja laulamista. Työpaja suunnattiin syksyllä Onni-

yhteisön jäsenille. Ollila ohjasi samaan aikaan musiikkipajaa Hyvinvointikeskus Onnin asukkaille yhdessä pianisti Jukka Ollilan kanssa. Asukkaille suunnattu paja ei ollut TAIKA-hankkeen toimintaa, mutta saman ohjaajan käyttäminen molemmissa työpajoissa toi toiminnalle vahvuutta ja synergiahyötyä.

Henkilökunnan työpaja kokoontui 7.9.–30.11.2010 joka toinen tiistai klo 14.00–15.30. Tämän jälkeen työpaja sai jatko-osan, joka suunnattiin koko kunnan henkilökunnalle. Jatkotyöpaja kokoontui 11.1.–22.3.2011 joka toinen tiistai klo 14.15–15.45.

Kunnan henkilökunnalle järjestettiin toinen musiikkiaiheinen työhyvinvointipäivä (1.3.2011), jonka ohjaajana toimi laulaja, laulunopettaja Tom Nyman Porvoonseudun musiikkiopistosta.

Pukkilan pilotin päätöstilaisuus järjestettiin 16.2.2011 Hyvinvointikeskus Onnissa. Tilaisuudessa luennoi laulunopettaja, Uudenmaan läänintaiteilija Ava Numminen aiheesta ”Musiikki hoitotyössä ja hyvinvoinnin lähteenä” ja työpajojen osanottajat ja ohjaajat esittelivät kokemuksiaan.

2. Jälkiä arjessa – osanottajien kokemuksia työpajoista

Pukkilassa järjestetyistä työpajoista musiikkityöpaja oli pitkäkestoisin, joten siitä on kertynyt eniten palautetta. Osanottajien antama palaute työpajan vaikutuksista on kirjavaa: Yksi kertoo saaneensa apua selän jännitykseen, toisen ryhti on kohentunut. Joku on ymmärtänyt hengityksen merkityksen ja oppinut rentoutumaan, joku toinen on saanut apua esiintymisjännitykseen. Jollekin työpaja on ollut matka syvempään – henkilökohtaiseen muutokseen, johon haluaa sitoutua pysyvästi. Vaikutukset on koettu henkilökohtaisella tasolla; jokainen on itse valinnut toiminnan tason ja syvyyden

Työpajaan osallistuminen on koettu positiiviseksi. On koettu että siellä on ”*hauskaa, helppo olla ja uskaltaa*”. Työpajaan on haluttu mennä, sitä on pidetty mahdollisuutena seisahtua oman itsen äärelle, mikä on tuntunut vapauttavalta. Työpajassa on ollut lupa ajatella vain itseään – kun hoitotyössä muuten ajatellaan aina toista. On ollut aikaa ajattelulle. Työpajojen on koettu olevan ”*mahtava juttu*”. Pidetään tärkeänä, että ihmiset uskaltaisivat myös mokata – työpajassa voi ”*harjoitella epäonnistumista*” turvallisissa olosuhteissa.

Osanottajien kokemusten mukaan työpajaan saa tulla omana itsenään, mikä on avartava kokemus. Osanottajat ovat muun muassa tuoneet työpajaan omia runojaan. Vuorovaikutusta ja kohtaamista toisten kanssa on pidetty arvokkaana. On ymmärretty, että syvä kuuntelu vaatii aikaa. ”*Jotta voin virkistyä, täytyy palautua*”.

3. Kaikki mukaan! – työpajaan sitoutuminen

Eräs osanottaja toteaa, että työpajassa koettu hauskuus – vuorovaikutus, yhdessä tekeminen, laulaminen, leikkiminen, tanssiminen – syntyy osallistumalla. Sillä on siis merkitystä, että osanottajat sitoutuisivat ja tulisivat työpajaan.

Työesteet ja kiire ovat kuitenkin osallistumisen tiellä. Hyvinvointikeskus Onni on moniammatillinen työyhteisö, jossa työtehtävät ja -ajat vaihtelevat. Työpajaa on käytännössä mahdotonta järjestää niin, että kaikki pääsisivät joka kerta mukaan. On tasapainoiltava erilaisuuden, erilaisten työaikojen, tehtävien ja osallistumismahdollisuuksien kanssa.

Esimiestyön kannalta keskeinen kysymys on, miten motivoida eri työntekijäryhmiä (hoitohenkilökunta, kiinteistöhoito, tukipalvelut, siivous ja ruokapalvelut) mukaan taidetoimintaan. Esimerkiksi Onninkotien henkilökunnan työsuunnittelussa on huomioitu osallistuminen taidetyöpajoihin siten, että osallistuminen on merkitty työvuorolistaan. Työarjessa voi silti tuntua vaikealta järjestää työnsä niin, että ehtisi työpajaan, eikä se aina ole mahdollista, mutta osanottajien mukaan motivaatio kasvaa sitä mukaa kun *”lämpenee ja ymmärrys kasvaa siitä, miksi olen pajassa”*.

Kaikki eivät työarjessa kuitenkaan pääse joka kerta mukaan, vaikka haluaisivat, joten työpajatoiminta on suunniteltava sellaiseksi, että pajasta voi olla pois jäämättä jälkeen.

4. Sektorirajat mataliksi – kokemuksia yhteisön kannalta

Taidetoiminnan yksi tavoite oli oppia näkemään työyhteisön jäsenet ihmisinä työroolien takana. Joidenkin kokemusten mukaan näin onkin tapahtunut, ja työntekijät pystyvät aiempaa paremmin kohtamaan eri toimijoita työarjessa. Asennemuutosta koetaan tapahtuneen. Tuntuu että taidetoiminta on edistänyt moniammatillisen yhteisön yhteistyötä. Sektorirajojen koetaan madaltuneen.

Kokemukset yhteisöön kohdistuneista vaikutuksista voivat olla myös erilaisia: kokemukset vaihtelevat, samoin työpäivät ja tilanteet. Taiteellisen toiminnan vaikutuksista koko työyhteisön tasolla onkin vaikea sanoa mitään varmaa. Vaikka työilmapiirin ei koeta perusteellisesti muuttuneen, uskotaan, että yhteisellä toiminnalla on kuitenkin ollut merkitystä.

Joidenkin kommenttien mukaan työpajoissa on opittu näkemään ruumiin kieli. Erään kommentin mukaan *”taide herkistää”*. Taidekokemus herättää ihmisiä, sillä saa toiseen ihmiseen sellaisen

kosketuksen, joka ei puhumalla onnistu. ”Kun itse kokee, sen merkityksen mieltää. Tavoitteeksi ei pitäisikään asettaa tarkkaa hyötyä.”

Hoitohenkilökunta ja vapaaehtoistyötekijät kokevat saaneensa uusia voimavaroja toimia asiakkaiden ja työtovereiden kanssa. Taidetoiminta on lisännyt rohkeutta, uskallusta heittäytyä.

Musiikkityöpajan myötä työpaikallakin on innostuttu lauleskelemaan. On uskallettu tiputtaa omaa kritiikin kynnyksiä: ”ei tarvitse olla laulaja voidakseen laulaa”. ”Ei tarvitse tehdä mitään erikoista, esittää, tunteet välittyvät tavallisen tekemisen ja olemisen kautta.” Työyhteisössä joku voi silloin tällöin muistuttaa jännittyneelle kollegalle hengitys- ja rentoutusharjoituksen tekemisestä kesken työpäivän.

5. Jatkuvuus

Keskeinen kysymys pilotin päättyessä on, pystytäänkö toimintaa jatkamaan projektin jälkeen. Toiminnanjohtaja Asta Engströmillä on ollut keskeinen rooli taidelähtöisten menetelmien viemisessä työarkeen Hyvinvointikeskus Onnissa. Ilman toimintaan sitoutunutta esimiestä tai muuta vaikutusvaltaista yhteyshenkilöä toiminnan käynnistäminen ja ylläpitäminen olisi ollut mahdotonta.

Toiminnanjohtajan mukaan olisi toivottavaa, että taidetoiminta jatkuisi, mutta se edellyttäisi kaikkien Onnissa toimivien työnantajatahojen osallistumista. Ihanteellisessa tulevaisuudenkuvassa työhyvinvointitoiminta olisi yhteistä kaikille Hyvinvointikeskus Onnin työntekijöille työnantajasta riippumatta.

6. Pohdintaa kokemusten valossa

Taiteellisten menetelmien hyödyntämiseen työelämäkontekstissa liittyy runsaasti ennakkoluuloja tai tietämättömyyttä. Taiteellista toimintaa suunniteltaessa olisikin hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten toiminta esitellään henkilökunnalle. On tärkeää, että osanottajille syntyy toiminnasta oikeanlainen mielikuva jo ennen työpajan alkamista. On resurssien hukkaa, jos työntekijät jättävät osallistumatta toimintaan ”vääristä syistä”, sellaisten mielikuvien perusteella, jotka eivät pidä paikkaansa. Varsinkin ennen pitkäkestoista työpajaa, johon resursoidaan aikaa ja rahaa, on syytä huolehtia sisäisen markkinoinnin onnistumisesta. Esimiehen on myös hyvä osaltaan perustella menetelmien käyttöä henkilökunnalle – niitä vaikutuksia ja mahdollisuuksia, joita hän työskentelyltä odottaa. Henkilökunnan määrääminen taidelähtöisiin työpajoihin ilman asian esittelyä ja perustelua ei ole hedelmällistä. Taiteellisen tekemisen alueella työvälineenä ovat omat

tunteet ja kokemukset. Hämmennys siitä, mitä ollaan tekemässä ja miksi, ei ole hedelmällinen lähtökohta työskentelylle.

Työpajan käynnistyessä kokenut työpajaohjaaja osaa mitoittaa työskentelyn osanottajien vastaanottokyvyn ja osallistumishalukkuuden mukaiseksi. Alussa voi varata runsaasti aikaa toimintaan tutustumiselle, lämmittelylle. Ohjaaja esittelee menetelmää, vastaa kysymyksiin, esittää itse kysymyksiä työyhteisölle ja käyttää aikaa vuorovaikutuksen luomiseen ja luottamuksen rakentamiseen. Työpajan edetessä toiminta voi syventyä osanottajien sallimissa rajoissa. Kokenut ohjaaja osaa aistia ja ottaa tarpeen mukaan myös takapakkia.

Työyhteisön esimiehen on hyvä osallistua toimintaan mahdollisuuksien mukaan. Esimiehen läsnäolo viestii työyhteisölle, että asiaa pidetään tärkeänä. Lisäksi työpajaan voi tulla aivan uutta potkua ammattirajojen ja -roolien liudentuessa yhteisen taiteellisen toiminnan myötä.

7. Ohjaajan loppusanat

”Tavallaan tehtäväni on antaa osallistujille mahdollisuuksia ja välineitä itsensä kuunteluun, omien tunteiden tiedostamiseen ja tätä kautta kehittymiseen. Näin työpajan osallistujat saavat jotain lisää reppuunsa tulevia tilanteita varten. Vaikka kyse on aina taidelähtöisissä työpajoissa vetäjän roolista, sen ei pitäisi likaa painottua vetäjään vaan sisältöön.

Kysymys on varmasti ” Mitä pajasta jää yksilöille ja yhteisöille pysyvästi? Opettaako se mitään, miten jälki jää elämään yhteisöön? Auttaako se erilaisia ihmisiä kuuntelemaan, kohtamaan toisensa ja näkemään jopa ristiriidat oppimisen eli kehittymisen mahdollisuutena.

Silloin on saatu osallistujissa ja mahdollisesti myös yhteisössä energinen liikahdus aikaiseksi.”

Lisätietoja:

Projektipäällikkö Anu-Liisa Rönkä
Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia
anu-liisa.ronka@helsinki.fi
www.taikahanke.fi

Toiminnanjohtaja Asta Engström
Hyvinvointikeskus Onni
asta.engstrom@pukkila.fi

ⁱ Pukkilan kuntakeskukseen vuonna 2007 valmistunut Hyvinvointikeskus Onni on vanhusten palvelutalon lisäksi laajentunut käsittämään hyvinvointikeskuksen, jossa kaikenikäiset kuntalaiset voivat kohdata. Onnissa ovat Onninkodit; hoivaryhmäkoti, dementiairyhmäkoti ja palveluasuntoja. Kaikki palvelut on suunniteltu niin, että hyvinvointikeskus tukee ja palvelee niitä ikääntyneitä, jotka haluavat asua kotona mahdollisimman pitkään. Onnista on saatavilla terveystalvolut lääkäristä apteekkiin, fysioterapiapalvelut ja erilaiset ryhmätoiminnat. Kaikki julkiset palvelut on keskitetty yhteispaalvelupisteeseen, jossa voi hoitaa erilaiset kunnan ja valtiorhallinnon viranomaispaalvelut yhdeltä luukulta. Lähde: <http://www.pukkila.fi/images/stories/pdf/Onni/esite.pdf>